

КОНЦЕПТ ЖЕРТВИ У ЛІРИЦІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Семантичне поле концепту жертви в ліриці Лесі Українки охоплює досить широку сукупність значень від язичницьких землеробських обрядів до духовних самообмежень, які накладають на себе ліричні герої, і екзальтованих саможертвних та самопосвятних суїцидів, на які вони радо йдуть. У деяких поезіях Леся Українка створює своєрідні «каталогізації» таких жертв. Наприклад, у вірші «Ave Regina» подано комплекс образів різноманітних жертв, на які йде лірична героїня заради вірного служіння Музі. Слова, квіти і кров серця, думи, мрії, божевілля, щастя – увесь обсяг психічного життя алегорично складається на вівтар творчості. Своєрідним підсумком про легендарні історичні жертви є поезія «Легенди»: «У легендах стародавніх /справедливості немає, /все там річ іде про жертви /та кривавії події» [8, 256]. Далі ці жертви перелічуються: як «дитяча кров рожева» гоїла рани на тілі старого жебрака, як убога дівчина врятувала, віддавши свою кров, хрестоносця, як кров оживлювала каміння, у яке чарами були обернені люд. І нарешті – підсумок: «Ті легенди червоніють, /наче пишна багряниця, /наче пурпур благородний, /від крові людей невинних. /Та горить у мене серце, /коли я їх пригадаю, – /проти сих легенд червоних /білий світ блідим здається» [8, 256].

В асоціативній мережі образів, котру охоплює функціонування в художній картині світу Лесі Українки концепт жертви, можна виділити кілька семантичних вузлових точок, котрі різняться своїм культурно-міфологічним інтертекстом. Кожну із цих точок формує один і той же сюжет – «вигнання з чуттєвої реальності», як це формулює Юнг. Цей процес нагадує пошук «філософського каменю» алхіміків: «Алхіміки шукали силу, котра могла б перемогти не лише розлад, котрий існує в фізичному світі, але й психічний конфлікт, «хворобу душі», і називали цю силу Філософським каменем (lapis

philosophorum). Щоб отримати його, вони повинні були відмовитися від старої прив'язаності душі до тіла і таким чином створити у свідомості конфлікт між суто природною і духовною людиною» [12, 451]. Цей пошук спрямований був на віднайдення певного серединного третього чинника, який парадоксально поєднав би між собою протилежності: гору й діл, світло й темряву, холод і тепло, воду й вогонь, добро й зло і т.д. Художній текст Лесі Українки народжувався щоразу на межі таких самих непримиримих протилежностей, формуючи ряди наскрізних парадоксальних образів, котрі нагадують образи з праць алхіміків: вогнисті сльози, палаючий сніг, любов, яка вчить ненависті та ін. «Читаючи алхімічні твори, ми часто зустрічаємося з матеріальними образами холодного вогню, сухої води, чорного сонця», – ділиться своїм спостереженням Г. Башляр. Філософ намагається інтерпретувати ці образи матеріальної уяви: «В уяві, котра знаходить вдоволення в таких образах радикальних опозицій, закорінена амбівалентність садизму й мазохізму. (...) вона творить філософію, вона зумовлює маніхейський матеріалізм, у якому субстанція всіх речей перетворюється в арену жорстокої боротьби, ферментації ворожості. Уява приступає до онтологізації боротьби, коли істота характеризує себе як «проти-я» (contre-soi), зливаючи воедино ката і жертву, ката, якому ніколи насолодитися власним садизмом, і жертву, якій не дають змоги насолодитися власним мазохізмом. Спокій заперечується раз і назавжди. Сама матерія не має на нього права» [2, 74].

Найвищий пік образного осягнення такої внутрішньої психологічної діалектики в поезіях Лесі Українки являють образи процесу творчості. Катом і жертвою самої себе виразно постає лірична героїня у вірші «О, знаю я, багато ще промчить...»: «Не раз мій голос дико залуна, /Немов серед безлюдної пустині, /І я подумаю, що в світі все мана /І на землі ніде нема святині. /І, може, приведуть не раз прокляті дні /Лихої смерті грізную примару, /І знову прийдеться покинутій мені /Не жити, а нести життя своє, мов кару. /Я знаю се і жду страшних ночей, /І жду, що серед них вогонь той загориться, /Де жевріє залізо для мечей, /Гартується ясна і тверда криця. /Коли я крицею зроблюсь на

тім вогні, /Скажіть тоді: нова людина народилась; /А як зломлюсь, не плачте по мені! /Пожалуйте, чому раніше не зломилась!» [8, 183]. Образ людини як запаленого гноту від вогню, котрий викресається поміж землею і небом, було одним із символів «філософського каменю», докази справжності й нетлінності якого «досягалися муками на вогні і без цього вважалися недійсними. Цей лейтмотив проходить через усю алхімію» [10, 339]. У цьому процесі Юнг вбачав символ трансформації і ненастанного осягнення вищих рівнів духовного буття, котрі здобуваються через відповідні «муки» й «жертви». Подекуди складається враження, що Лесині герої відчують своєрідний поклик смерті, якому не мають сил чинити опір і ведені цим своїм вбивчим інстинктом з радістю, тріумфом, екстатично гинуть – зокрема, такої смерті зазнають герої у вогні. Образи добровільної смерті у вогні постають, наприклад, у поезіях «Епілог» із циклу «Невольницькі пісні»: «Лягала молодь у труну жива /З одважним усміхом, немов байдужа. /Отак індійська молода вдова /Де вмирати на кострищі мужа, /З вином в руці, весела та хмільна /Де обнять в огні дружину кохана. /Хто знає, чи любов, чи просто чад вина /Веде її на огнище до шлюбу?» [8, 229] та в поезії «Було се за часів святої Гармандиди»: «Ченці, ради Христа, /Давайте ще вогню! Вогонь моя віра. /О, дайте ще, благаю вас, кати!» /«Спалить його зовсім, – дав вирок Торквемада, – /Надії вже нема. Перемогли чорти!» [8, 391]. Жертвуючи тілом заради духу, жертва набуває ореолу святості. Життя духу живиться смертю тіла, оскільки аскетичними практиками умиротворюється плоть. Хворіє, вмирає, знищується тіло – рятується душа. Поранене тіло ранить душу і, навпаки, біль раненої душі передається тілу [3, 142]. Про схожий поклик смерті у вогні читаємо в оповіданні «Метелик», про смерть у вогні розмовляють герої драми «Блакитна троянда», екстатичне захоплення стихією вогню прочитується в завершальному монологі Мавки в драмі-феєрії «Лісова пісня». Поєднання любові до вогню з інстинктом смерті Г. Башляр визначає як комплекс Емпедокла (давньогорецького філософа і цілителя, котрий зазнав смерті, кинувшись у жерло вулкану Етна, щоб його шанували як бога).

У поезії «Поворіт» лірична героїня порівнює свої думки з метеликами-одноденками, приреченими на смерть у вогні. Натяк на зачарованість смертю у стихії вогню прочитується також у поезії «Віче». Образ «маленької Жанни д'Арк» («тоненька, блідолиця, голосочок /бринів, немов дзвінок, її очиці /блакитні блискавиці розсипали, /злотистеє волосся розвівалось, /мов орифлама» [8, 232]) нагадує міфічний образ народження вогню з каміння небесних гір-хмар. З іншого боку, у грі світла й тіней цієї поезії прочитується також алюзія на євангельську історію про Преображення Христа. Леся змальовує голівку дівчинки, наче охопленою полум'ям – в червоному вінці. Цей червоний вінець, як і язики полум'я над головами апостолів у Євангеліях є символом Святого Духу. «Святий дух зображується як полум'я; освячення передається через образи вогню або палахкотіння. Це – один з теоретичних витоків вірування в те, що духовна досконалість, тобто святість, не тільки дарує душі здатність бачити світлове тіло Христа, вона також супроводжується і зовнішніми феноменами: тіло святого випромінює світло або сяє, як гаряче полум'я» [4, 342]. Образ червоного світляного ореолу згодом змінює барву: «Зубчата тінь від замкового муру /Все довшала, а далі й двір покрила. /В бойниці небо стало темно-синім, /Не стало вже червоного віночка /На голові малої Жанни д'Арк» [8, 232]. Червоний колір, на думку Юнга, відповідає інстинктивному началу. Трансформація червоного в темно-синій колір чи фіолетовий символізує духовний ріст і динаміку. «Духові, як можна припустити, повинен більше відповідати синій, аніж фіолетовий. Фіолетовий – це «містичний» колір, і він очевидно виражає безсумнівні «містичні» чи парадоксальні якості архетипу найбільш відповідним чином. Фіолетовий складається з синього й червоного, хоч у спектрі і має своє власне місце» [10, 57]. Образ ореолу навколо голів ліричних героїв Лесі Українки зринає також у віршах «О, не кори мене, любий, за мрії про славу» і «Свята ніч», вказуючи на семантику страждання.

У поезії «Божа іскра» як жертва й прокляття визначається творче обдарування: «Бачили ви, як велике багаття /Кида вогонь аж до хмар? / «Божая

іскра» – то тяжке прокляття, /Дикий і лютий пожар» [8, 309]. Цей образ іскри нагадує «іскру-душу», «іскру зоряної істоти» Мейстера Екхарта. К. Юнг також пише про «догмат іскри» в алхімії і про світлову частку-елемент у вченні гностиків: «Гностики вірили в те, що людські істоти, чи, принаймні, деякі людські істоти, носять у собі від початку вищий елемент, який походить зі світу світла і дозволяє їм піднятися над світом Семи у вищий світ світла, де перебувають незнаний Отець і небесна Мати» [12, 55]. Дослідник цитує також розділ із книги Дорна, присвячений знанням: «Нехай кожна людина зі всім старанням розгледить у своєму серці те, що було мовлене згори, і тоді мало-помало вона побачить своїм внутрішнім зором велику кількість іскор, котрі мерехтять із кожним днем все сильніше й сильніше і перетворюються на велике світло, що освітлює всі речі світу» [12, 61].

Вогняною й світловою природою лірична героїня Лесі Українки прагне обдарувати свої слова: «Я не на те, слова, ховала вас /і напоїла крів'ю свого серця, /щоб ви лилися, мов отрута млява, /і посідали душі, мов іржа. /Промінням ясним, хвилями буйними, /прудкими іскрами, летючими зірками, /палкими блискавицями, мечами /хотіла б я вас виховати, слова! /Щоб ви лунали гірську будили, а не стогін, /щоб краляли, та не труїли серце, /щоб піснею були, а не квилінням. /Вражайте, ріжте, навіть убивайте, /не будьте тільки дощиком осіннім, /палайте чи паліть, та не в'яліть!» [8, 236]. Напоєні «крів'ю серця» слова врешті постають тією зброєю, котра ранить у серце й саму ліричну героїню: «Слово, чому ти не твердая криця, /Що серед бою так ясно іскриться? /Чом ти не гострий, безжалісний меч, /Той, що здійма вражі голови з плеч? /Ти моя щира, гартована мова, /Я тебе видобути з піхви готова, /Тільки ж ти кров з мого серця проллеш, /Вражого ж серця клинком не проб'єш...» [8, 186]. Образ слова як «гострого безжалісного меча», очевидно, навіяний біблійним образом Логоса, Слова Божого, котре «гостріше від меча двосічного» [Євр. 4:12]. Цей осяйний меч – промінь жертвовного вогню, котрий мусить пересотворити світ земний, підготувавши його до входження у царство небесне, і насамперед мусить здійснити трансформацію в людському серці. Першою жертвою, яка

потрапляє під цей меч, є сама лірична героїня, бо він ранить, насамперед її серце. Ця жертва – аналогічна до центрального християнського сюжету: бо саме Ісус Христос, як Син Божий, котрий своєю особистістю явив втілене Слово, першим і гине, аби довершити дієвість того Слова. У католицизмі існує культ «Серця Христового». «Святе Серце Ісуса, пробите нашими гріхами і для нашого спасіння вважається найвищим знаком і символом тієї любові, якою Божественний Відкупитель безнастанно любить Предвічного Отця і всіх людей» [5, 121]. Тому в католицькому іконописі серце Христа часто зображується обведеним терновим вінцем, з хрестом, в ореолі світлових променів [9, 29]. К. Юнг підкреслює, що слова освячення в християнській месі доречно інтерпретувати як жертвний ніж (чи меч), яким убивається жертва, і вбачає в цьому паралель з гностицизмом: «Легко побачити в християнському символізмі той же «круговий» гностичний спосіб мислення, що і в алхімії. І в обох жрець є жертвою, а вбивчий меч є також ножом, який вбивається» [12, 347].

Образ слів як «мечів двосічних» зринає також у поезії «Ой я постріляна, порубана словами...», у якій лірична героїня також постає жертвою власних слів: «Ой я постріляна, порубана словами, / Душа моя на рани змагає, / неначе стрілами і гострими мечами, / мене його рука здалека досягає. / Ой ви, слова, страшна, двусічна зброе, / спиніться, дайте спокій на хвилинку, / уже ж ми в серце ранені обоє, / хоч я не стала з ним до поєдинку» [8, 350]. З осяйним мечем являється ліричній героїні ангел помсти в однойменній поезії. В цій поезії місія жреця, очевидно, перекладається на янгола: «Він промовля мені слова страшні й великі, / В руках палає меч осяйний, огневий, / І в серці, наче поклик бойовий, / Здіймаються у мене співи дикі» [8, 183]. У вірші «Якби вся кров моя уплинула отак...» лірична героїня наче шкодує, що не може убити себе власним мечем і звільнитися від мук: «Хто наложив на мене обов'язок / будити мертвих, тішити живих / калейдоскопом радощів і горя? / Хто гордощі вложив мені у серце? / Хто дав мені одваги меч двосічний? / Хто кликав брата святую орифламу / пісень і мрій, і непокірних дум? / Хто наказав мені: не кидай зброї, / не відступай, не

падай, не томись? /Чому ж я мушу слухати наказу? /Чому втекти не смію з поля честі /або на власний меч грудьми упасти?» [8, 240]. Образ серця, пробитого двусічним мечем, є метафорою духовної трансформації і вивищення над існуючим станом свідомості. Слово трансформується в жертвне полум'я, на якому спалює лірична героїня свої серце, кров, щастя, тіло.

Важко однозначно вказати, яке культурне коріння має у творчості Лесі Українки сюжет із вбивством для «цього» життя заради воскресіння в житті «новому». Те, що багато образних паралелей можна відшукати в середньовічній алхімії, гностицизмі та християнстві, не може бути доводом походження цих образів саме із цих контекстів. Історія про смерть і воскресіння бога присутня в єгипетському міфі про Озіріса й Ізиду, в грецьких міфах про Орфея й Діоніса. Леся Українка ці всі сюжети знала, проте визначальною в виборі того чи іншого матеріалу для зображення, була, на наш погляд, глибинна психологічна потреба – самоосягнення, самозображення, самовіддзеркалення, самопрограмування, і вочевидь, саме події глибинної психологічної трансформації виконували роль рушійної сили для постання цих образів. Проте цей центральний сюжет із жертвопринесенням формує навколо себе комплекс інших образів жертв.

Якщо людську істоту пояснювати богословською тричленною структурою «тіло-душа-дух», то поняття щастя характеризує буття тільки перших двох складових, котрі пов'язані з тілом і життям почуттів. Найвизначніші світові релігії – буддизм і християнство – проповідують «убогість духу» та відмову від бажань та пристрастей. А отже, просвітлене буття людини потребує також добровільної відмови від щастя – жертви тілесними й емоційними втіхами. В одній із ранніх поезій «Сон літньої ночі» лірична героїня підкреслює таку свою просвітленість: «Я щастя не маю і в мріях не бачу, /Бо інші мрії у серці ношу; /Коли я часами журюся і плачу, – /Я щастя у долі тоді не прошу. /Для інших і доля, і щастя хай буде, /Собі я бажаю не сну, а життя, – /Хто зо сну прокинувся, хай щастя забуде, /Йому вже до щастя нема вороття!» [8, 58]. Опис земного життя як сну – одна з центральних

Платонових тез щодо духовного життя людини: життя – це всього лиш сон, образи якого нагадують людині про царство ідей – її «справжню батьківщину». Проте ця жертва, вочевидь, давалася нелегко. Звідси й походить система образів, котрі демонструють зусилля, спрямовані на «умертвіння» чуттєвості, а водночас і страх перед смертю почуттів, зникання життя серця. У поезії «Я знала те, що будуть сльози, мука...» лірична героїня описує щастя як дар, якого вона боїться навіть сподіватися: «Коли часами в сутіні щоденній /яскрава квітка щастя процвіте, /її приймаю не як нагороду, – /як дар, як диво, як нежданий рай, /відкритий на хвилинку з ласки неба, /як легендарний з папороті цвіт» [8, 375]. Але фінал вірша каже про великий страх перед зниканням життя душі: «Хоч би вже не сутінь, /а тьма сувора залягла кругом, /я ще не здамся, буду прислухатись, /чи не заглух в душі мій давній грім, /тривожно думкою загляну в саме серце, /чи в ньому ще спалахують часами /колишні блискавиці, – а як ні, /якщо мене зима пройме до серця, /мою весну таємну переможе, /мої дивниці-квіти поморозить, /то я скажу: ні, я сього не ждала! /Умри, душе, розбийсь, холодне серце, /так жить не варт!» [8, 376]. Утопічно-недосяжна візія щастя постає в поезії «Ні, ти не вмиреш, ти щастя поховаєш...» в образі царівни, котра спить у льодовій труні. Царівну-щастя пробуджує лицар поцілунком. Їх спільний шлях і долина квітів уявляються лише недосяжним видом ліричній героїні: «А ти лежиш, і тіло одиноке /Смертельний сум і туга обійма. /А мрія та про щастя яснооке /іде в туман, мов загадка німа...» [8, 356].

Відмова від чуттєвого й емоційного життя на користь життя «безсмертної душі» чи духу прочитується також у поезіях, де символом душевного життя постає кров. В образній системі лірики Лесі Українки жертва крові як соматичної рідини своєрідно продовжує і поглиблює жертву сліз, котрі порівняно з кров'ю видаються непереконливою, недостатньо насиченою жертвою, що підкреслює лірична героїня поезії «І все-таки до тебе думка лине»: «О, сліз тих вже вилито чимало, – /Країна ціла може в них втопитись: /Доволі вже їм литись, – /Що сльози там, де навіть крові мало!» [8, 168]. Образ вільного й нестриманого витікання крові, попри однозначну семантику страждань і

жертвності, має ще й додатковий конотаційний відтінок – значення звільнення від страждань. Сучасна дослідниця екзистенційної семантики соматичних образів Л. Газнюк зауважує: «Рана постає як умова свободи людини не тільки в смислі розплати за вихід із самототожності і біокосмічної цілісності універсуму, але і в тому, що кров, як невід’ємна частина соматичного в людині, є свідченням контакту і результат вибору, це досвід дії наперекір природі, досвід оволодіння – позначення і пам’ять виходу назустріч руху інших тіл і сил» [3, 138]. Цей вихід у ліриці Лесі Українки бажаний чи й омріяний. Проте в кожній поезії, де за образами кровотеч і ран прочитується таке прагнення до вільного самоздійснення, незмінно звучить застереження, що несповиті рани і відкриті кровотечі у висліді загрожують смертю. Такий символічний сюжет прочитується у поезіях, де Леся Українка звертається до теми лицарства, наслідуючи віршову форму, діалоги і зміст стародавніх романсових легенд. У поезії «Мрії» зі збірки «Кримські відгуки» лицар ладен зірвати завої зі своєї рани, аби не стати свідком ганебної поразки: «Подивись на бойовисько, /Хто кого перемагає? /Чи над лавами ще в’ється /Корогва хрещата наша? /Коли ні, – зірву завої! /Хай джерелом кров проллється, /Будь проклята кров ледача, /Не за рідний край пролита!» [8, 205]. Услід за цим лицарем із мрії лірична героїня теж виявляє готовність до втрати крові: «Подивись, чи в полі видко /Нашу чесну короговку? /Коли ні, не хочу жити, /Хай мені відкриють жили, /Хай джерелом кров проллється, /Згину я від згуби крові. /Будь проклята кров ледача, /Не за чесний стяг пролита!...» [8, 206]. У поезії «Трагедія» виринає аналогічний сюжет, у якому лицар відмовляється зняти панциря, бо хоч це й приносить йому важкі муки, але зберігає життя, а отже, можливість лишатися на полі бою: «Якби я хоч на хвилину /скинув сей залізний панцир, /кров би кинулась потоком /і життя моє порвала б. /Бо й такі бувають рани, /що нема на них бальзаму, /що нема на них завоїв, /окрім панцира твердого» [8, 261]. Образ звільняючої, але й небезпечної кровотечі зринає зовсім в іншому образному контексті – у поезіях «Осінь» із циклу «Осінні співи» та «Якби вся кров моя уплинула отак..» із циклу «Ритми». Асоціації, викликані кривавим

пошкодженням власного тіла, підводять до стану спокою перших організмів. Загальновідомо, що надмірне збудження знімається не тільки перекушуванням собі вен тваринами, але й самопораненням психічно невірноважених людей. Вихід крові знімає психічну напругу.

Стимування крові завоями, панцирем чи одягом побільшує страждання, котре наче замикається в собі і стає непозбувним, безвихідним. В поезії «Останні квітки» з циклу «Осінні співи» для передачі такого стримуваного страждання Леся Українка вдається до образу запеченої в ранах крові: «І зчорніють червоні троянди, /наче в ранах запечена кров... /Ох, нехай же хоч сонця нап'ються, /поки ще їх мороз не зборов!» [8, 255]. А в поезії «Квіток, квіток, як можна більше квітів...» спиняє, заморожує потік крові присутність смерті: «Щоб не чіпать страшних містерій смерті; /Вони мені морозили всю кров, /Вони мене на камінь обертали; /Я досі вимовить того не можу, /Чого мене навчила пісня смерті» [8, 344]. Зупинка крові – символ блокування життя почуттів. Тому в деяких поезіях зринає образ екстатичного долання блокуючих чинників через подолання кров'ю неорганічних мертвих речовин, як у поезії «Ніоба», де страждання матері передаються через образ крові, яка здатна проступити навіть крізь мармур. Значення замкненого в собі страждання мають також образи ран, не доповнених образами кровотеч: «Тяжко жити в зрадливому світі! /В серці рани глибокі палають, /Серце вражене буде щеміти, /Поки в землю його не сховають!...» [8, 100] («Місячна легенда»).

У поезіях: «Завжди терновий вінець», «Ой не зникли золотії терни», «Чи пам'ятаєте, коли я говорила», «Не дорікати слово я дала» жертва крові й серця супроводжується натяками на біблійно-християнський контекст. Жертва серця й крові у деяких поезіях постає символічно спорідненою із жертвою квітів і води (сліз). Ритуальний плач і спів у художньому міфі Лесі Українки витворив ще одну важливу систему образів людських жертв, які приносять поети, співці й пророки («Місячна легенда», «Давня казка», «Народ пророкові», «У пустині»). Окрему групу образів, котрі втілюють концепт жертви в ліриці Лесі

Українки, складають описи давніх ритуалів жертвопринесення. Драматичний діалог «Іфігенія в Тавріді» актуалізує античну традицію жертвопринесення богині Артеміді, у поезії «Дочка Ієфая» – оживає міфо-ритуальний мотив принесення в жертву дітей володарів, «Східна мелодія» містить алюзію на давні ритуальні жертви богам неба, «Як я люблю оці години праці» – втілює своєрідну «літургію художньої творчості». Поезії «Ра-Менеїс» і «Напис в руїні» демонструють комплекс жертв, які приносилися єгипетським царям. Поезія «Сфінкс» демонструє систему культових жертв, які здійснювалися задля єгипетського зображення сфінкса. У поезіях «Негода», «Грішниця», «Fiat pox!», «Хвилина розпачу» жертвна смерть має стале позитивне конотаційне значення, оскільки йдеться про альтернативу: неволя чи смерть. Ліричні герої Лесі Українки у цій ситуації завжди обирають смерть. Наскрізним для лірики поетеси є розуміння жертви як неминучої й необхідної акції задля поліпшення соціального буття людини, у тому числі й «даремної жертви», котра не принесе видимих змін. У поезіях «До товариша», «Чого марсельську пісню чути?», «Ось вони йдуть. Корогва у них має...», «Забуті слова» прочитується авторська релігія самопошви і служіння спільній справі. До такого самозреченого служіння іншим людину теж кличе її кров, котра єднає її у цих змаганнях із попередніми поколіннями: «Лицарські повинності – гірше ярма, /Ти скинуть їх прагнеш тепер? Та дарма! /У кров переходить лицарство! /Поглянь у свічадо, чий погляд зорить /З очей твоїх чорних та гострих в сю мить? /Чи є ж проти спадку лікарство?» [8, 404] («Пан фон Ейнзідель»).

Таким чином, образ-мотив жертви набуває в ліриці Лесі Українки концептуального значення, оскільки акумулює навколо себе інші групи образів та сюжетів. Як наскрізний символ духовної трансформації, концепт жертви постає найголовнішою рушійною силою творчого процесу та провідною метафорою життєруху в художній картині світу автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башляр Г. Вода и грезы. Опыт о воображении материи /Гастон Башляр [Пер. с франц. Б.М. Скуратова]. – М.: Издательство гуманитарной литературы, 1998. – 268 с.
2. Башляр Г. Земля и грезы о покое /Гастон Башляр [Пер. с франц. Б.М. Скуратова]. – М.: Издательство гуманитарной литературы, 2001. – 320 с.
3. Газнюк Л. М. Філософські етюди екзистенціально-соматичного буття : Монографія / Лідія Михайлівна Газнюк. – К. : ПАРАПАН, 2008. – 368 с.
4. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання Мірча Еліаде [Пер. з нім., фр., англ. Г. Кьорян, В. Сахно]. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 591 с.
5. Катехизм католицької церкви. – Синод Української Греко-Католицької церкви, 2002 р.Б.
6. Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття: Навч. посібник / Володимир Андрійович Роменець, Ірина Петрівна Маноха [Вст. ст. В.О. Татенка, Т.М. Титаренко]. – К.: Либідь, 1998. – 992 с.
7. Українка Леся. Стародавня історія східних народів. Репринтне видання /Леся Українка. – ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2008. – 256 с. + XLVIII с.
8. Українка Леся. Твори в чотирьох томах. Том перший. Поетичні твори. /Леся Українка – К.: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1981. – 540 с.
9. Штейнбук Ф.М. Засади тілесного мімезису у текстових стратегіях постмодерністської літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття: Монографія/ Фелікс Маратович Штейнбук. – К.: Педагогічна преса, 2007. – 292 с.
10. Юнг К.Г. О природе психе. Сборник /Карл Густав Юнг [Пер. с англ.] – М.: «Рефлбук», К.: «Ваклер», 2002. – 414 с.
11. Юнг К.Г. Ответ Иову /Карл Густав Юнг [Пер. с нем.] – М.: ООО «Издательство АСТ»; «Канон+», 2001. – 384 с.

12. Юнг К.Г. Таинство воссоединения /Карл Густав Юнг [Пер. А.А. Спектор]. – Мн.: ООО «Харвест», 2003. – 576 с.

Г.Д. ЛЕВЧЕНКО

КОНЦЕПТ ЖЕРТВЫ У ЛИРИЦИ ЛЕСИ УКРАЇНКИ

У статті досліджується функціонування концепту жертви в авторській «пророчій утопії» Лесі Українки. Образ-мотив жертви потрактовується як концептуальний, оскільки акумулює навколо себе в ліриці поетеси інші групи образів та сюжетів. Як наскрізний символ духовної трансформації, концепт жертви постає найголовнішою рушійною силою творчого процесу та провідною метафорою життєруху в художній картині світу автора.

Ключові слова: концепт, образ, мотив, конфлікт, ритуал, діалектика.

G.D. LEVCHENKO

THE CONCEPT OF VICTIM IN LESYA UKRAINKA'S LYRICS

The article deals with functioning of the concept of victim in Lesya Ukrainka's 'prophetical Utopia'. The image-motive of victim is considered to be conceptual, as it accumulates the others groups of images and plots around itself in the poetess's lyrics. As the through symbol of spiritual transformation the concept of victim appears to be the main impetus of the process of creation and leading metaphor of life-movement in the artistic image of the author's world.

Key words: concept, image, motive, conflict, ritual, dialectics.

Г.Д. ЛЕВЧЕНКО

КОНЦЕПТ ЖЕРТВЫ В ЛИРИКЕ ЛЕСИ УКРАИНКИ

В статье исследуется функционирование концепта жертвы в авторской «пророческой утопии» Леси Украинки. Образ-мотив жертвы интерпретируется как концептуальный, поскольку аккумулирует вокруг себя в лирике поэтессы другие группы образов и сюжетов. Как символ духовной трансформации, концепт жертвы является главной движущей силой творческого процесса и ведущей метафорой жизненного движения в художественной картине мира автора.

Ключевые слова: концепт, образ, мотив, конфликт, ритуал, диалектика.